

призначення згідно зі ст. 52 КК покарання поділяються на три групи: 1) основні покарання; 2) додаткові покарання; 3) покарання, що можуть призначатися і як основні і як додаткові (змішані). Основні покарання – це покарання, що призначаються самостійно, кожне окремо. Тобто за один злочин може бути призначено одне самостійне покарання, не можуть призначатися в сукупності – два і більше основних покарання за один злочин. До основних покарань закон відносить (ч. 1 ст. 52 КК): 1) громадські роботи; 2) виправні роботи; 3) службові обмеження для військовослужбовців; 4) арешт; 5) обмеження волі; 6) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; 7) позбавлення волі на певний строк; 8) довічне позбавлення волі. Додаткові покарання – це такі покарання, що призначаються лише на додаток до основних, і не можуть призначатись самостійно. До додаткових покарань закон відносить (ч. 2 ст. 52 КК): 1) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; 2) конфіскацію майна. Покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові – тобто як основні вони застосовуються на загальних підставах, як додаткові – в межах, установлених Особливою частиною КК. До цих видів покарання належать (ч. 3 ст. 52 КК): 1) штраф; 2) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Отже, підсумовуючи вище написане покарання – це особлива форма державного примусу, що застосовується судом від імені держави до особи, яка вчинила злочин і власними діями порушила кримінальний закон. Суть покарання полягає в тому, що засуджений зазнає кари за вчинений злочин, тобто певних втрат і страждань (позбавлення волі, вільного пересування тощо). Покарання являє собою справедливий акт правосуддя. Караючи осіб винних у вчиненні злочинів, Судові органи захищають охоронювані законом особисті інтереси громадян, держави і суспільства в цілому. Покарання бувають різні, основні, додаткові та змішані, їх призначення залежить вчиненого протиправного діяння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухонос В. В. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник В. В. Сухонос. Суми : Університетська книга. 2016. 375 с.
2. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : Навчальний посібник. За заг. ред. М. І. Хавронюка. К. : Ваіте. 2014. 944 с.
3. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій. К. : Нац. акад. внутр. справ. «Освіта України». 2016. 236 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник [С. В. Албул, А. М. Бабенко, О. А. Гритенко, В. Я. Конопельський, В. О. Меркулова та ін.]; за ред. д.ю.н., проф. О. В. Меркулової, д.ю.н., доцента В. Я. Конопельського. Одеса. 2017. 430 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник Є. С. Назимко, С. В. Лосич, Ю. О. Данилевська та ін. за заг. ред. проф. В. М. Бесчастного та О. М. Джузи. Київ : ВД «Дакор». 2018. 386 с.

В.П.Кушніт

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

П.Процак
ІППО

ЗАХИСНИК, ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Кримінальний процес – це законодавчо урегульована діяльність уповноважених службових осіб правоохоронних органів, органів прокуратури та суду направлена на здійснення досудового розслідування і судового провадження щодо скоєних кримінальних правопорушень та забезпечення виконання завдань кримінального провадження. Кримінальний процес термін не офіційний і є синонімом терміну «кримінальне провадження», який закріплений на законодавчому рівні у Кримінальному процесуальному кодексі України. Саме цим Кодексом головним чином регулюється зазначена вище діяльність, визначаються її правила та умови, суб'єкти та учасники, які мають відповідні права та обов'язки. Одним із таких учасників може бути захисник.

Згідно ч. 1, ст. 45 КПК України, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). У кримінальному провадженні захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю (ч. 2, ст. 45 КПК) [1].

У відповідності до ст. 48 КПК, захисник може залучатись двома способами:

- 1) підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні;
- 2) слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених ст. 49 та 53 КПК [1].

Для набуття процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні адвокат має підтвердити свої повноваження. Саме з моменту підтвердження своїх повноважень захисник може користуватися своїми процесуальними правами (ч. 4 ст. 46 КПК). Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються лише двома видами документів:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордером або договором із захисником, або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги [2].

Правовий статус захисника включає в себе процесуальні обов'язки, виконання яких забезпечує вирішення завдань захисту, а відтак – і завдань кримінального провадження. Основний обов'язок захисника, який випливає з характеру та мети його участі у кримінальному провадженні, полягає у використанні всіх засобів захисту, передбачених КПК та іншими законами України, для забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого, про що і свідчить ч.1 ст. 47 КПК. На сьогодні, на жаль, основним і безпосереднім гарантом дотримання процесуальної форми та прав підозрюваного, обвинуваченого при проведенні процесуальних дій є його захисник. Це розумів і законодавець, тому встановив у ч. 2 даної статті обов'язок захисника перебувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. В інших процесуальних діях, що проводяться за клопотанням сторони захисту або коли така дія може обмежити або порушити права підозрюваного, обвинуваченого, участь захисника є лише правом і він може відмовитися від участі в ній (ст. 223 КПК).

Захисник, як суб'єкт кримінального процесу, дотримується Кримінального процесуального кодексу України, що визначає його становище, обов'язки та можливості. Будучи одним із основних суб'єктів, захисник у своїй діяльності керується декількома принципами, визначеними КПК, а саме:

- рівність перед законом і судом (ст.10);
- змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (ст.22);
- диспозитивність (ст. 26);
- розумні строки (ст. 28).

Захисник, в силу своїх можливостей, може здійснювати відповідні заходи забезпечення кримінального провадження з метою досягнення дієвості провадження (глава 10, Розділ II КПК). Таким чином, у різних заходах забезпечення, захисник може відігравати як роль ініціатора застосування запобіжного заходу, або ж бути його безпосереднім учасником. Наприклад:

- виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід (ініціатор застосування);
- накладення грошового стягнення (ініціатор застосування);
- тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (ініціатор застосування);
- відсторонення від посади (ініціатор застосування);
- тимчасовий доступ до речей і документів (безпосередній учасник);
- тимчасове вилучення майна (безпосередній учасник);
- арешт майна (безпосередній учасник);
- затримання особи (ініціатор застосування);
- запобіжні заходи (ініціатор застосування) [4].

Діючи у відповідно встановлених законодавством межах, захисник має право на здійснення встановлених невідкладних дій, які можуть допомогти у певних ситуаціях, або ж, повністю допомогти слідству у вирішенні кримінального провадження. Серед них виділяють:

- подання заяви про злочин (з характеризуючими даними та поясненням заявника);
- змінити місце проведення досудового розслідування (при можливості);
- отримання витягу з Єдиного реєстру досудового розслідування;
- отримання постанови або довідки щодо статусу;
- ініціювання проведення слідчих дій (допитів посадових осіб, працівників за участі представника потерпілого);
- клопотання слідчому про встановлення майна, рахунків, інформації щодо кількості працюючих, а також щодо забезпечення позову тощо [3].

Враховуючи усі можливості, становище захисника, у його діяльності важлива кожна деталь, яка має значення для подальшого просування справи та на її кінцевий результат. Тим не менше, можна зробити впевнений висновок, що Україна перебуває на правильному шляху і прийняття діючого КПК України має бути лише початком процесу посилення ролі адвоката в кримінальному провадженні. В жодному разі не можливо допустити зменшення та звуження прав та гарантій професійної діяльності захисника у кримінальному процесі, адже саме це і буде запорукою повного, об'єктивного справедливого досудового розслідування і судового розгляду, захисту прав та законних інтересів осіб з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. А це в свою чергу шлях до побудови нормального демократичного громадянського суспільства і процвітання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Роль адвоката у кримінальному процесі URL: <http://jurblog.com.ua/2017/06/rol-advokata-v-kriminalnomu-protsesi/>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко Х.: Одіссей, 2013. 1104 с.
4. Роль адвоката в кримінальному процесі, як представника потерпілого URL: <https://uba.ua/documents/presentation/Grushovets-04-09-2015.pdf>

В. П. Кушніт

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

І. І. Циліорик

асистент кафедри кримінального права і процесу, ІШПО

СУД ЯК ГАРАНТ ПРАВ І СВОБОД, ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСОБИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Міжнародним співтовариством давно визнано, що найбільш дієво та ефективно права і свободи людини може захистити тільки суд, оскільки він має гарантії незалежності, діє гласно та відкрито, приймає свої рішення лише на підставі закону й відповідно до передбаченої законом процедури.

Роль суду як гаранта прав і свобод особи під час застосування запобіжного заходу збільшилась саме за рахунок створення інституту слідчих суддів та наданих їм Кримінальним процесуальним кодексом України повноважень, які залишилися незмінними щодо застосування судом запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, втім можливості суду до вибору варіантів поведінки під час його застосування збільшилися.